

Ewa Łązniewska, Marian Gorynia (red.), 2012, *Konkurencyjność regionalna. Koncepcje – strategie – przykłady*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 352 s.

W czasach kryzysu (spowolnienia) gospodarczego priorytetem każdego regionu powinna być szczególna troska o jego dalszy rozwój, za który uważa się pozytywne zmiany ilościowe i jakościowe w wymiarze społeczno-ekonomicznym. Pożądane przekształcenia polegać mogą m.in. na optymalizacji wielkości produkcji i zatrudnienia, doskonaleniu powiązań między przedsiębiorstwami, podnoszeniu kwalifikacji siły roboczej, unowocześnianiu stosowanych technologii, ale także dotyczyć wprowadzania nowych produktów na rynek, wdrażania bardziej efektywnych strategii marketingowych czy modernizacji istniejących struktur organizacyjnych. Dzięki takim działaniom regiony wzmacniają swoją pozycję oraz zdolności konkurencyjne zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej. Problematyka poruszana w recenzowanej książce obejmuje zatem niezwykle ważny zasób informacji i zaleceń dla władzy publicznej będącej głównym kreatorem awansu cywilizacyjnego na podległym jej obszarze.

Opracowanie, które powstało przy współpracy wykładowców uniwersyteckich z pracownikami Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, składa się z trzech części uporządkowanych w merytorycznie spójną całość. W rozdziale pierwszym omawia i definiuje się konkurencyjność regionalną na tle uwarunkowań historycznych, postępującej globalizacji, polityki neoliberalnej oraz – co wyjątkowo cenne – implikacji wynikających z dotychczasowych nurtów teoretycznych w ekonomii. Następnie autorzy kładą akcent na wybrane modele konkurencyjności regionalnej (np. piramidy i kapelusza), dokonując jednocześnie przeglądu czynników wpływających na pozycję i potencjał jednostek terytorialnych. Z modułem tym dobrze koresponduje kolejny – poświęcony źródłom uzyskiwania przez poszczególne regiony przewagi nad otoczeniem w zależności od aktualnego poziomu ich rozwoju. Zawartość rozdziału kończą rozważania na temat wskaźników i metod pomiaru konkurencyjności regionalnej. Skoncentrowano się zwłaszcza na ocenie przydatności miernika PKB brutto per capita, co należy uznać za postępowanie prawidłowe, albowiem jest to zdecydowanie najpopularniejszy indeks odzwierciedlający stan gospodarki, choć – jak wykazano w publikacji – niepozbawiony istotnych wad.

Początkowa część pracy, pomimo niewątpliwie wysokich wartości poznawczych, wzbudza pewne kontrowersje. Przede wszystkim nie sprecyzowano jednoznacznie pojęcia regionu, które w literaturze fachowej ma wiele ujęć i znaczeń.

Wystarczy tutaj wspomnieć o regionach administracyjnych, geograficznych, ekonomicznych, urbanistycznych, przyrodniczo-krajobrazowych i innych. Z kontekstu monografii wynika wprawdzie, że przedmiotem zainteresowania jest region utożsamiany w warunkach polskich z województwem, aczkolwiek dla mniej zorientowanych Czytelników niekoniecznie musi to być wystarczająco jasne i zrozumiałe. Autorzy bowiem nie zajmują się również kryteriami wydziałania czy ustanawiania regionów ani charakterystyką ich wewnętrznej struktury. Wskazują zaś na odmienność skali i zakresu działania na tej płaszczyźnie w stosunku do firm i państwa, co z kolei wydaje się zupełnie oczywiste.

Największym atutem pierwszego rozdziału książki jest natomiast bogaty przegląd piśmiennictwa naukowego wraz z udaną próbą usystematyzowania przytaczanej wiedzy w postaci zestawień tabelarycznych. Szkoda tylko, że w kilku miejscach zabrakło krytycznego spojrzenia na prezentowane koncepcje i poglądy, nie mówiąc już o oryginalnych propozycjach zespołu autorskiego opierających się na własnych doświadczeniach zawodowych.

Drugą część monografii stanowi intrygujący w swojej treści i formie zbiór różnych wątków, jednak o niezbyt adekwatnym tytule „Konkurencyjność regionalna w świetle uwarunkowań ekonomicznych i normatywnych”. Jak łatwo zauważyć, pierwsze trzy podrozdziały odnoszą się w przeważającej mierze do złożonych relacji zachodzących między aktorami sceny regionalnej. Przybliży się w nich istotę klastrów, koncepcję regionu uczącego się oraz rolę regionalnych systemów innowacji. W każdym z tych przypadków mamy do czynienia raczej z kwestiami natury organizacyjno-technicznej i społecznej aniżeli finansowymi czy prawnymi, które ewidentnie schodzą na dalszy plan. Współpraca przedsiębiorstw, zdolność wzajemnego uczenia się, a tym bardziej szerokie wdrażanie nowatorskich rozwiązań zależy przecież od porozumienia się chętnych podmiotów, a w jego ramach opracowania wspólnej strategii działania mającej przynieść wszystkim uczestnikom regionalnego aliansu dodatkowe lub skumulowane korzyści.

Uzasadniona – jak się wydaje – krytyka tytułu drugiego rozdziału nie zmienia obiektywnego faktu, że redaktorom opracowania należą się słowa uznania za umiejętny dobór poruszanych w nim zagadnień, a zwłaszcza promocję światowych trendów w gospodarce regionalnej. Dotyczy to również, poza jednym wyjątkiem, pozostałych segmentów ocenianego studium. W czwartym podrozdziale uwaga zostaje bowiem zwrócona na innowacyjność i przedsiębiorczość jako czynniki wzmacniające konkurencyjność regionu. Autor tego fragmentu publikacji, bazując głównie na piśmiennictwie zagranicznym, w tym pracach niekwestionowanych autorytetów – P.R. Krugmana i M.E. Portera, wyjaśnia, w jaki sposób generowanie nowych pomysłów, wykorzystywanie wyników badań naukowych czy stymulowanie rozwoju firm (także z punktu widzenia polityki unijnej) przekładać się może na prosperity regionu. Szczególnie godne podkreślenia jest dostrzeżenie funkcji, jaką odgrywają małe i średnie przedsiębiorstwa o wysokiej produktywności i stopie zwrotu nazywane obrazowo gazetami biznesu.

Do tytułu środkowej i zarazem najbardziej obszernej części monografii słabo nawiązuje także piąty podrozdział, w którym nadmiernie gloryfikuje się wpływ tradycyjnych narzędzi promocji oraz znaczenia marki danego regionu w budowie jego konkurencyjności. Poczynania określane mianem marketingu terytorialnego są, owszem, nadal ważne i potrzebne, ale ich wydźwięk sukcesywnie spada, a przynajmniej zmienia się. Inwestorów nie przyciąga dzisiaj nawet najbardziej wymyślny system identyfikacji wizualnej, komunikacji czy zachowań, a konkretne preferencje im oferowane. Inaczej mówiąc, autor tego podrozdziału powinien bardziej skupić się na poradach, jak należy zachęcać do kupna (wynajmu) nieruchomości przeznaczonych pod działalność gospodarczą w powiązaniu z innymi udogodnieniami proponowanymi przez samorządy (np. elastycznymi ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego, zwolnieniami podatkowymi, partycypacją w kosztach realizacji infrastruktury technicznej itp.).

W kolejnym, szóstym podrozdziale identyfikacji gminy, powiatu i województwa łączące się z podwyższaniem konkurencyjności regionalnej. Wprawdzie można długo dyskutować czy samorządy pierwszego i drugiego szczebla zarządzania są ustawowo zobligowane do aktywności na rzecz rozwoju regionu, to niemniej, będąc jego elementem składowym, samoistnie stają się jednym z organizatorów oraz kreatorów przeobrażeń społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Pozytywne zmiany występujące tylko w pojedynczych miastach bądź na relatywnie małym obszarze pozostają bowiem nieobojętne dla reszty regionu, gdyż często przyczyniają się do ogólnego wzrostu jego atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej. Znaczenie takie przypisuje się zazwyczaj metropoliom i obszarom metropolitarnym, o czym wspomina się w siódmym podrozdziale. Jego autor, korzystając z dorobku rodzimej literatury, formułuje jednak trochę głębszą konkluzję, twierdząc, że konkurencyjność regionu zależy nie tylko od inicjatyw oddolnych (lokalnych) realizowanych w licznych sferach życia publicznego, ale także od polityki państwa, które ustanawia reguły gry związane z funkcjonowaniem samorządów.

Trzecia i ostatnia część monografii nieco wyraźniej nawiązuje do praktyki administracyjnej, co w jakimś stopniu rekompensuje niedostatek wniosków i rekomendacji pod jej kątem we wcześniejszych dwóch rozdziałach. Poszczególni autorzy zajmują się transportem miejskim, gospodarką nieruchomościami i turystyką jako dziedzinami podnoszącymi konkurencyjność jednostki terytorialnej, a także przyglądają się wsparciu instytucjonalnemu regionów na przykładzie Francji i Włoch. Każdy z podrozdziałów stanowi jednak zupełnie odrębny wykład i w opinii recenzenta trudno znaleźć między nimi czytelną myśl przewodnią (wiążącą). Nie oznacza to bynajmniej, iż selekcję problemów nurtujących władze publiczne wykonano w sposób nieprawidłowy. Należałoby raczej zdecydowanie rozszerzyć listę omawianych przypadków o inne kluczowe dla regionu aspekty, np. tworzenie technoparków, funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych, rewitalizację zdegradowanych (urbanistycznie lub ekologicznie) przestrzeni, restrukturyzację przemysłu i rolnictwa czy rozwój infrastruktury telekomunikacyj-

nej i energetycznej. Uzyskano by wówczas bardziej kompleksowy wgląd w sytuację polskich województw po pierwszym okresie akcesji z Unią Europejską.

Reasumując, pomimo kilku uwag krytycznych, książkę pod red. E. Łążniewskiej i M. Gorynii, poleca się wszystkim czytelnikom zainteresowanym regionami i ich konkurencyjnością. Łącząc pierwiastek teoretyczny z praktycznym, pełni ona bowiem funkcję dydaktyczną i jest dobrym, choć – jak wykazano powyżej – niecałkowitym kompendium wiedzy.

Mariusz Chudak